

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертаційне дослідження

Лю Мінсюань
МІСЬКИЙ ПЕЙЗАЖ У КИТАЙСЬКОМУ ЖИВОПИСІ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Спеціальність 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація

Галузь знань 02 – Культура і мистецтво
представлене на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

Науковий керівник – Котляр Євген Олександрович,
кандидат мистецтвознавства, професор

Ступінь актуальності теми дослідження.

Представлене до захисту дисертаційне дослідження присвячене дослідженню міського пейзажу в китайському живописі другої половини ХХ – початку ХХІ століть як комплексної проблеми, що потребує аналізу жанрової еволюції, образно-стилістичних трансформацій та впливу соціокультурних факторів у розвитку мистецтва Китаю. На основі широко джерельного матеріалу показана загальна художня панорама зародження та еволюції жанру, а також становлення образу міста як самостійного компонента в репертуарі китайського образотворчого мистецтва. Окрема увага приділена проблематиці співіснування та взаємодії художніх традицій мистецтва Китаю із сучасними тенденціями в розвитку художньої образності міста. Дана робота є важливою для розуміння особливостей жанрового та видового генезису міського пейзажу як самостійного жанру в історичному та сучасному контекстах китайського образотворчого мистецтва.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація виконана відповідно до планів роботи кафедри теорії та історії мистецтв та кафедри монументального живопису Харківської державної академії дизайну і мистецтв і науковій темі ХДАДМ «Сучасне українське мистецтвознавство в контексті Схід-Захід» (затверджена рішенням Наукової ради ХДАДМ від 04.02.2022 р., протокол № 4).

Достовірність та обґрунтованість наукових результатів дисертації базується на аналізі, опрацюванні, систематизації наявних наукових та

літературних джерел, що дало можливість сформулювати нові наукові положення та висновки. Структура дисертації є переконливою та побудована в логічній послідовності, об'єкт, предмет, мета та завдання роботи чітко фіксують коло досліджуваних питань. Дисертанткою застосований широкий комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Апробація результатів дисертації здійснювалась у вигляді доповідей на Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях із публікацією тез. Об'єкт, предмет та обрана проблематика дослідження відповідають паспорту спеціальності 023 – образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Отже, поставлене в дисертаційній роботі наукове завдання щодо аналізу основних тенденцій в образно-стильовому розвитку міського пейзажу в китайському живописі другої половини XX – початку XXI ст. повністю виконано.

Достовірність і новизна отриманих результатів.

Дисертаційна робота, отримані висновки, нові теоретичні положення є результатом самостійних досліджень здобувачки, демонструють високий рівень обґрунтованості та об'єктивності. У роботі фахово проаналізовано джерельну базу дослідження, розглянуті праці провідних науковців з обраної проблематики.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, дисертанткою *вперше* введено до наукового обігу китайську фахову наукову літературу з проблематики дослідження, велике коло китайських художників-пейзажистів; узагальнено жанровий та видовий генезис міського пейзажу як окремого жанру в історичному та сучасному контекстах китайського живопису з урахуванням художньої мови *гохуа* і *сіанхуа* та їх перетину; виявлено основні етапи та закономірності розвитку міського пейзажу в образотворчому мистецтві Китаю другої половини XX – початку XXI ст.; узагальнено структуру жанрового тематичного репертуару міського пейзажу в мистецтві другої половини XX – початку XXI ст., визначено його характерні теми, образні риси, техніки виконання; типологізовано домінуючі образно-стилістичні тенденції в розвитку жанру міського пейзажу кінця XIX – початку XXI ст.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлені у чотирьох наукових публікаціях здобувачки. З чотирьох публікацій у фахових виданнях три публікації є одноосібними, а одна (Котляр Є., Лю М. Міський пейзаж в китайській культурі та мистецтві: етапи розвитку жанру.

Вісник Львівської національної академії мистецтва. 2023. № 50. С. 37-49)
написана у співавторстві з Є. Котляром (авторська частина – збір матеріалу, аналіз мистецьких творів). Апробація результатів дисертації здійснювалась у вигляді доповідей на

Отже, викладені в дисертації наукові результати повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки та відповідають вимогам п.8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44.

Практичне значення результатів дослідження.

Результати дослідження, зокрема аналітична частина основного тексту, висновки, а також історіографічна та бібліографічні частини роботи, мають практичне значення для українського сходознавства, оскільки вводять до наукового обігу актуальну фахову літератури з проблематики дослідження.

Теоретичні напрацювання Лю Мінсюань можуть бути корисними для широкого кола фахівців — мистецтвознавців, художників-практиків, культурологів, краєзнавців, музейних та галерейних працівників, відповідно результати дослідження можуть використовуватись у підготовці посібників, підручників, каталогів, альбомів, екскурсійних програм тощо.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувачки Лю Мінсюань «Міський пейзаж у китайському живописі другої половини XX – початку XXI ст.» повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» та напрямам досліджень відповідної освітньо-наукової програми.

Дисертаційне дослідження Лю Мінсюань «Міський пейзаж у китайському живописі другої половини XX – початку XXI ст.» є самостійною науковою працею, яка виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності. Дана наукова розвідка не містить елементів фабрикації, компіляції, плагіату та запозичень. Використані в роботі ідеї, результати та положення інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел і додатків (альбому ілюстрацій, списку ілюстрацій, списку публікацій й апробацій матеріалів дисертації).

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, мету та наукові завдання, теоретичні засади дисертації та джерельну базу, окреслено методологію розвідки, з'ясовано теоретичне та практичне значення результатів, показано апробацію основних положень дисертації.

У *першому розділі* викладено результати аналізу фахової літератури, наведено джерела й обґрунтовано методи дослідження.

У центрі уваги перебуває дослідження українського та китайського мистецтвознавчого дискурсів як із загальної проблематики питання, так і в річищі вузькофахових напрямків. Значна частина історіографії проблеми репрезентована в межах англomовного наукового дискурсу, який включає до себе як дослідження західних вчених, так і дослідників-синологів з України та Китаю, що працюють або публікуються у Європі.

Основна увага приділена науковій літературі із зазначеної проблематики, що розвивається на теренах дослідження китайського образотворчого мистецтва. Це дало змогу виявити, дослідити та узагальнити основні напрямки аналізу міського пейзажу як жанру в сучасному китайському мистецтві, обґрунтувати найбільш актуальні проблеми, що перебувають у центрі уваги дослідників Китаю. У цілому, на підставі історіографічного аналізу усього комплексу наукової літератури, визначено загальне концептуальне поле дослідження. Його характеристиками є: актуальність проблематики, націленість на з'ясування як універсальних проблем, так і розгляду окремих аспектів у творчості китайських митців; прагнення дослідити винесену у заголовок проблематику у належній повноті.

Джерела та методи дослідження охарактеризовані у відповідності до мети, завдань та гіпотези дослідження. Дисертаційна робота побудована на аналізі репрезентативного кола джерел, які представлені в текстовій та візуально-ілюстративній групах. В обох групах переважають джерела, які вперше вводяться до українського наукового обігу. Методологія дослідження побудована на основі принципів історизму й об'єктивності. Коло методів дослідження спирається на комплексний підхід, що дозволяє використовувати методи і техніки мистецтвознавчого, культурологічного та філософсько-естетичного аналізу. У системі загальнонаукових методів використана систематизація, типологізація, порівняльний аналіз. Серед спеціальних методів задіяні методи формального, композиційно-пластичного та образно-стилістичного аналізу. У роботі враховані наукові здобутки з європейського й українського образотворчого мистецтва, зокрема пов'язані з еволюцією жанру міського пейзажу.

У *другому розділі* досліджуються основні етапи в розвитку та становленні художньої образності міського пейзажу в образотворчому мистецтві Китаю, а також аналізуються передумови та обставини виникнення міського пейзажу як повноцінного жанру. Образ міста в китайській культурній традиції та візуальній практиці показаний і досліджений за допомогою методу періодизації. Визначено основні етапи в розвитку міського пейзажу, що в якості чинника культурної традиції Китаю зароджується в ранньому Середньовіччі (період династії Сун (960-1279)). Відтоді художній образ міста як складова культурної традиції проходить низку важливих етапів, формуючи власну жанрову основу: репрезентацію образності міської архітектури, ландшафтів, а також типажів мешканців міст.

З метою дослідження еволюції міського пейзажу як жанру, в дисертації показані та досліджені два найбільш репрезентативні художні процеси. Один з них пов'язаний з розвитком образу міста в традиційному китайському живописі *гохуа*, а другий – з віддзеркаленням міської естетики в китайській живописній практиці *сіанхуа*, що орієнтується на здобутки західноєвропейського модернізму і радянського соцреалізму. Мотиви, типологія та образно-стилістичні ознаки міського пейзажу у рамках *гохуа* проаналізовані з точки зору представлення в образній системі міського живопису традиційних зображальних прийомів, технік та стильових рішень. Показана стильова палітра і типологія мотивів міського пейзажу в традиціях мистецтва *гохуа*.

Натомість вплив європейської художньої школи *сіанхуа* на розвиток міського пейзажу в китайському живописі ХХ ст. проаналізований у контексті процесів художньої модернізації техніки та естетичних підходів китайського мистецтва, що заклало підвалини для сучасної жанрової репрезентації міського пейзажу. Серед напрямів впливу західного мистецтва на формування художньо-стильових особливостей міського пейзажу окремо виділені та проаналізовані академічний і авторський стильовий напрями.

У *третьому розділі* представлено аналіз міських мотивів у пейзажному живописі Китаю другої половини ХХ – початку ХХІ ст., а також виявлено та досліджено художньо-образні жанрові особливості міського пейзажу.

Авторська типологія тематично-образного репертуару міського пейзажу сформована на основі китайського живопису зазначеного періоду та включає в себе найбільш репрезентативні напрями, а саме: образ міста у контексті просторово-ландшафтного (панорамного) узагальнення; локальні

художні мотиви в міському пейзажі як репрезентації «малої Батьківщини»; ремінісценції історико-культурної спадщини в межах жанрових засобів міського пейзажу та пошук художньої форми для естетики міського повсякдення. У дисертації встановлено, що зазначені напрямки в розвитку жанру міського пейзажу є найбільш типовими способами донесення складної та мінливої образності міста у зазначений період часу, що пов'язано як із загальною художньою еволюцією образотворчого мистецтва Китаю, так і з соціокультурними аспектами процесів урбанізації.

Художньо-стилістичні особливості в розвитку міського пейзажу Китаю другої половини ХХ – початку ХХІ ст. проаналізовані в дисертаційному дослідженні в контексті проблематики трансформації художньої мови. Доведено, що для сучасного етапу розвитку образотворчого мистецтва Китаю ключове значення має взаємодія історичних стилів (передусім, імпресіонізму, реалізму та абстракціонізму) та феноменології полістилізму, що спирається на традиційний естетичний ґрунт. На прикладі творчості китайських художників зазначеного часу простежено застосування та трансформацію імпресіоністичних та пост-імпресіоністичних мотивів, елементів художньої мови реалізму та абстракції в жанрі міського пейзажу. Виявлено та показано важливий для китайського образотворчого мистецтва фактор регіоналізму, що знайшов своє вираження в образній парадигмі міського пейзажу, особливо у взаємодії із феноменом полістилізму.

Висновки дисертаційного дослідження логічно структуровані, послідовно представляють отримані результати та відповідають окресленим науковим завданням.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи актуальність, новизну і змістове наповнення дослідження, насиченість тексту фактологічним матеріалом, варто відзначити цілісність роботи, що не дає підстав для суттєвих зауважень. Зупинимося на окремих дискусійних моментах і рекомендаціях:

1) У дисертації недостатня увага приділена субкультурним формам жанру міського пейзажу, які на сьогодні є частиною загальної проблематики китайського сучасного мистецтва. У рецензентки складається враження, що у поле зору Лю Мінсюань потрапили лише митці мейнстріму, визнання статусу яких є незаперечним. Натомість, у фаховому дискурсі про образотворче мистецтво Китаю усе частіше лунають голоси, щодо потреби в перегляді мистецької ієрархії.

2) На наш погляд, більш чіткого визначення на рівні дефініції ключових понять потребує проблематика жанрового репертуару міського

пейзажу. Відмітимо, що авторка чимало уваги приділяє аналізу конкретних жанрових форм, визначає та досліджує типологію художньо-образного бачення міської тематики. Проте її зусилля не формалізуються у змістовну поняттєво-термінологічну систему, яка б узагальнила жанровий репертуар як «відкрити» художню практику.

3) Викликає дискусію твердження Лю Мінсюань щодо двох основних чинників формування художньої образності міста: урбанізації та ландшафту. Звернемо увагу на той факт, що будь-які процеси в трансформації міської культури мають естетичний потенціал та потребують художнього узагальнення. У цьому контексті і перший, і другий чинники є лише частиною глобального цілого, що присутнє в міському середовищі. Їх очевидно недостатньо для художньої репрезентації міського пейзажу.

4) Викликає дискусійні питання феномен «науки молодих», який представлено у матеріалах першого розділу на рівні магістерських дисертацій. На наш погляд, зазначена категорія фахової літератури потребує змістовного посилення, адже чимала кількість молодих авторів публікуються в мистецьких виданнях. Відповідно проміжні висновки цього пункту дисертації хибують на спрощення, яке викликане однобічно представленими джерелами.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувачки ступеня доктора філософії Лю Мінсюань на тему «Міський пейзаж у китайському живописі другої половини ХХ – початку ХХІ ст.» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує поставлене наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої

ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувачка Лю Мінсюань заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри
історії і теорії мистецтва
Львівської національної
академії мистецтв

Юлія БАБУНИЧ

«_31_» ___01___ 2024 р.

